

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
КОНДРАТЮКА

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ

ФИСУН ІРИНА ВЛАДИСЛАВІВНА

УДК 368.022:336(477)

ФОРМУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

08.00.08 – ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

ДИСЕРТАЦІЯ

НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
НАВРОЦЬКИЙ СТЕПАН АРКАДІЙОВИЧ,
КАДИДАТ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК,
СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК

ПОЛТАВА – 2008

ЗМІСТ

с.

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ.....	10
1.1. Суть страхової послуги як товару на ринку страхових послуг.....	10
1.2. Фактори формування ринку страхових послуг.....	20
1.3. Методичні засади організації ринку страхових послуг.....	33
Висновки до розділу 1.....	46
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	47
2.1. Динаміка і структура ринку страхових послуг в Україні.....	47
2.2. Фактори формування ринку страхування життя та ризикового страхування	83
2.3. Специфіка страхових послуг зі страхування сільськогосподарських ризиків.....	109
Висновки до розділу 2.....	125
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	127
3.1. Удосконалення форм організації страхової діяльності.....	127
3.2. Оптимізація розподілу тимчасово вільних коштів страхових компаній.....	138
3.3. Форми реалізації державної економічної політики щодо формування ринку страхових послуг в Україні.....	151
Висновки до розділу 3.....	166
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	167
ДОДАТКИ.....	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	194

ВСТУП

Актуальність теми. Важливою умовою соціально-економічного розвитку України є створення ефективної системи страхового захисту громадян і суб'єктів господарювання від негативного впливу ризиків, котрі виникають у різноманітних сферах суспільного життя. Крім того, модернізація вітчизняної економіки на засадах інноваційного розвитку потребує пошуку джерел інвестицій як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. У зв'язку з цим підвищується роль ринку страхових послуг, як механізму зниження підприємницьких ризиків, соціального захисту населення та важливого джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Функціонування повноцінного ринку страхових послуг, як складової економіки країни, в значній мірі здатне забезпечити безперебійну діяльність суб'єктів господарювання, захист майнових інтересів громадян і підтримання соціальної стабільності суспільства. Формування сучасного ринку страхових послуг в Україні характеризується такими проблемами як недосконалість нормативно-правової бази в галузі страхової діяльності; невідповідність страхових послуг купівельній спроможності їх споживачів; недостатня роль вітчизняних страховиків як інвесторів економіки; низька страхова культура потенційних страхувальників та їх недовіра до страхових компаній.

З огляду на це, актуальним є питання розроблення теоретичних і методичних засад та практичних аспектів формування збалансованого ринку страхових послуг на загальнодержавному та регіональному рівнях в Україні.

Питання розвитку теорії й практики формування ринку страхових послуг неодноразово порушували у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні науковці та практики, зокрема Ш. Агєєв, Г. Азаренков, М. Александрова, В. Базилевич, В. Борисова, Н. Внукова, О. Вовчак, О. Гаманкова, Р. Глуанес, Т. Говорушко, Л. Горбач, О. Гудзь, Л. Гутко, М. Дем'яненко, Р. Джуччі, Ю. Журавльов, О. Залєтов, М. Клапків, С. Навроцький, С. Осадець, Н. Роза, А. Самойловський, О. Слюсаренко, А. Таркуцяк, В. Фурман, Ф. Хекне, Д. Хемптон, В. Шахов, К. Шелехов, Я. Шумелда та інші.

Однак не всі аспекти цієї проблеми з'ясовані й дістали належне наукове обґрунтування. У першу чергу це стосується вивчення питання сутності страхової послуги як товару на ринку страхових послуг, факторів впливу на попит і пропозицію страхових послуг зі страхування життя та ризикового страхування, пріоритетних напрямів розвитку страхових послуг зі страхування аграрних ризиків, пошуку шляхів оптимального розподілу тимчасово вільних коштів страхових компаній і залучення їх в інвестиційний процес, методів організації та регулювання ринку страхових послуг з метою забезпечення стабільного функціонування економіки країни й зростання добробуту громадян.

Актуальність розв'язання вказаних питань зумовила вибір теми дисертаційної роботи, обґрунтування її мети, завдань та логіку викладення матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до наукових досліджень кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, зокрема з темами «Фінансово-економічні пріоритети формування інноваційної моделі розвитку регіонів» (номер державної реєстрації – 0108U001475) і «Теоретичні основи формування господарського механізму регіонів України» (номер державної реєстрації – 0102U004775). У межах наукових програм автором виконані дослідження, пов'язані з удосконаленням механізму залучення тимчасово вільних коштів страхових компаній в інвестиційний процес на загальнодержавному та регіональному рівнях, розроблено проект програми розвитку ринку страхових послуг Полтавської області.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних та методичних засад формування збалансованого ринку страхових послуг в Україні й розроблення практичних рекомендацій щодо пріоритетних напрямів його вдосконалення.

Реалізація поставленої мети досягається через послідовне вирішення наступних завдань теоретичного та практичного характеру:

- дослідити теоретичні та методичні засади формування ринку страхових послуг в Україні;
- виявити й узагальнити загальнодержавні та регіональні фактори рівноваги ринку страхових послуг;
- визначити методичні засади організації ринку страхових послуг;
- проаналізувати тенденції розвитку сучасного ринку страхових послуг в Україні;
- розкрити науково-методичні підходи особливостей формування ринків страхування життя і ризикового страхування в Україні;
- з'ясувати проблеми та перспективи розвитку ринку страхування сільськогосподарських ризиків;
- виявити нові можливості вдосконалення форм організації страхової діяльності;
- розробити засоби реалізації механізму оптимального розподілу тимчасово вільних коштів страхових компаній в Україні;
- установити напрями вдосконалення форм реалізації державної економічної політики щодо розвитку ринку страхових послуг.

Об'єктом дослідження є процес формування ринку страхових послуг на загальнодержавному та регіональному рівнях в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні аспекти формування ринку страхових послуг на загальнодержавному та регіональному рівнях в Україні.

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених у дисертаційній роботі завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, при вивченні, аналізі й узагальненні матеріалів, науковому обґрунтуванні теоретичних положень і висновків, розробленні практичних пропозицій та рекомендацій використовувався діалектичний метод. Методи аналізу і синтезу застосовувалися при доборі матеріалів для дослідження, вивченні праць науковців, аналізі даних та обґрунтуванні висновків. На етапі дослідження процесів становлення сучасного ринку страхових послуг в Україні використано принципи історичного й логічного

підходів. Метод аналогії та причинно-наслідкового зв'язку застосовувався при визначенні закономірностей розвитку ринку страхових послуг. З метою з'ясування збалансованості факторів формування ринку ризикового страхування було використано метод кореляційного аналізу, а при дослідженні потенційного попиту на страхові послуги зі страхування життя – метод порівняльного аналізу. Застосування графічного методу дозволило визначити стан рівноваги ринку страхових послуг в Україні. Методи статистичного й порівняльного економічного аналізу було використано при оцінюванні тенденцій розвитку страхових послуг зі страхування сільськогосподарських ризиків. Для обґрунтування доцільності створення міжрегіональних сільськогосподарських товариств взаємного страхування використано метод математичного імітаційного моделювання, а при розробленні проекту програми розвитку ринку страхових послуг Полтавської області – метод прогнозування.

Інформаційною базою дослідження слугували Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, підзаконні нормативні акти правового забезпечення страхової діяльності в Україні, дані Державного комітету статистики України та Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. В ході виконання дисертаційної роботи було вивчено, проаналізовано й систематизовано концепції та положення монографічних досліджень українських і зарубіжних учених, збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій, статті періодичних видань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному узагальненні та новому вирішенні проблем наукового та прикладного характеру, які стосуються формування збалансованого ринку страхових послуг на загальнодержавному та регіональному рівнях в Україні. За підсумками дослідження отримано наступні результати, що мають характер наукової новизни.

Вперше:

- обґрунтовано методичні підходи до визначення потенційного попиту на страхові послуги зі страхування життя на основі сучасної теорії споживчих функцій шляхом зіставлення величини прожиткового мінімуму з величиною

середньомісячної заробітної плати, зменшеної на мінімальну ціну страхової послуги, що дає можливість надання страхових послуг зі страхування життя з урахуванням купівельної спроможності споживачів у регіонах;

- запропоновано механізм оптимального розподілу тимчасово вільних коштів страхових компаній, одним із засобів реалізації якого є створення регіонального інвестиційного страхового фонду з метою залучення додаткових інвестиційних ресурсів на превентивні заходи в регіоні, що зменшує витрати страхових компаній шляхом запобігання страховим випадкам.

Удосконалено:

- визначення на категоріальному рівні понять: «страхова послуга», котру пропонується розглядати як специфічний товар, що реалізується страховиком на договірній основі за авансовані кошти страхувальника з метою отримання прибутку та задоволення потреб страхувальника щодо захисту його економічних інтересів від наслідків раптових несприятливих подій (страхових випадків); «регіональна страхова компанія», яку пропонується вважати регіональною за місцем реєстрації її головного офісу з урахуванням процесів територіальної концентрації тимчасово вільних коштів страховиків;

- підхід до запровадження ефективних форм організації страхової діяльності шляхом створення сільськогосподарських товариств взаємного страхування на міжрегіональному рівні з метою ефективного перерозподілу ризиків між їх учасниками;

- порядок розміщення страхових резервів за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України, доповнивши їх перелік залученням тимчасово вільних коштів страхових компаній на розроблення та впровадження ресурсозберігаючих технологій в АПК;

- методи посилення контролю за страховою діяльністю шляхом створення регіонального комітету захисту прав страхувальників.

Дістало подальшого розвитку:

- обґрунтування доцільності зменшення оподаткованого доходу громадян на величину страхових премій зі страхування життя, як більш ефективного засобу для

розвитку недержавного пенсійного страхування та страхування життя в Україні, на відміну від законодавчо визначеної системи податкового кредиту;

- підхід до оподаткування доходів від страхової діяльності, що полягає у зменшенні бази оподаткування на величину внеску до регіонального інвестиційного страхового фонду з метою спрямування додаткових коштів страхових компаній на запобігання страховим випадкам;

- обґрунтування форм реалізації державної економічної політики щодо формування ринку страхових послуг в Україні шляхом розроблення проекту програми його розвитку на регіональному рівні.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в роботі науково-практичні рекомендації й результати досліджень дають можливість їх використання у практичній роботі страхових компаній та діяльності державних і місцевих органів влади. Основні наукові результати були використані при проведенні маркетингових досліджень, визначенні стратегічних напрямів діяльності та розробленні програм реалізації страхових послуг зі страхування життя відкритого акціонерного товариства «Страхова компанія «Універсальна» (м. Львів) і її Полтавської філії (довідка № 04-3/22 від 10.10.2007 р.), у процесі планування діяльності й розробленні програм щодо реалізації страхових послуг з особистого та майнового страхування Регіонального офісу в м. Полтаві відкритого акціонерного товариства «Страхова компанія «ПЗУ Україна» (м. Київ) (довідка № 6-216 від 15.08.2007 р.), у ході розроблення Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2008 р. (довідка № 03-01-05/3073 від 1.10.2007 р.), при установах Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області на 2007-2008 роки (довідка № 21-16/236 від 30.07.2007 р.), у навчальному процесі Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (довідка № 52-10-2115 від 13.12.2007 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, розроблення, висновки й рекомендації роботи – є результатом самостійно проведених досліджень автора. Їх використання у практичній діяльності страхових компаній та державних і місцевих органів влади сприятиме формуванню повноцінного ринку страхових послуг в

Україні. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті пропозиції, які є результатом особистої роботи здобувача. Особистий внесок здобувача в колективно опубліковані роботи конкретизований у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження, викладені в дисертації, дістали відображення у наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, а також доповідалися, обговорювалися й отримали позитивні відгуки на II Міжнародній науково-практичній конференції «Дні науки – 2006» (м. Дніпропетровськ, 17-28 квітня 2006 р.); другий Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив» (м. Київ, 22-24 листопада 2006 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Загальноекономічні та фінансові аспекти формування інноваційного потенціалу регіону» (м. Полтава, 29-30 березня 2007 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інвестиційна привабливість промислових підприємств регіону в умовах інтеграції до СОТ» (м. Кременчук, 11-13 квітня 2007 р.); наукових конференціях професорсько-викладацького складу Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка (2005-2007 рр.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи у фахових виданнях опубліковано 9 наукових праць, з яких 5 – одноосібно, 4 тез доповідей. Загальний обсяг публікацій становить 4,71 друк. арк., із них автору особисто належить 3,65 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний обсяг дисертаційної роботи становить 171 сторінку комп'ютерного тексту. Робота містить 20 рисунків, 18 таблиць, з яких 4 повністю займають площу сторінки, 14 додатків на 22 сторінках. Список використаних джерел налічує 191 найменування на 16 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Суть страхової послуги як товару на ринку страхових послуг

Сучасний стан формування ринку страхових послуг і розв'язання питання щодо його вдосконалення потребує вивчення цього процесу на його сутнісному рівні з урахуванням особливостей його розвитку в світовій практиці господарювання й досвіду напруцювання в Україні в умовах розвитку ринкових відносин.

Процес пізнання сутнісного змісту страхової діяльності передбачає його вивчення й обґрунтування на методологічному рівні. Враховується те, що практика господарювання в галузі страхування не є вдосконаленою за багатьма напрямками діяльності. Перш за все це стосується суперечностей у практичній і науковій площинах щодо механізму оподаткування страхових компаній, форм залучення страхових коштів у формі інвестицій, визначення ефективних форм господарювання.

Методологічне забезпечення, як спосіб пізнання, передбачає аналіз існуючих наукових засад щодо обґрунтування механізму формування ринку страхових послуг і його суб'єктів та обґрунтування авторського підходу.

Одним з основних принципів розвитку національного ринку страхових послуг, викладених у Концепції розвитку страхового ринку до 2010 р., що схвалена Кабінетом Міністрів України від 23.08.2005 р., є вільний рух капіталів і страхових послуг по всій території України [1]. З огляду на це, з методологічної точки зору страхову діяльність правомірно розглядати на рівні визначення сутності страхової послуги та її реалізації на загальнодержавному й регіональному рівнях.

Проведені дослідження свідчать, що у вітчизняній та зарубіжній науковій економічній літературі існує кілька визначень страхової послуги. Зокрема, Т. Говорушко розглядає страхову послугу як «продукт цілеспрямованої діяльності

страхової компанії, який пропонується на страховому ринку на умовах еквівалентного обміну з метою отримання прибутку» [2, с. 27]. О. Вовчак пропонує розглядати страхову послугу як «договірну послугу на визначених умовах, що полягає у здійсненні відшкодування матеріальних збитків, понесених особою, яка є учасником договірних відносин» [3, с. 13]. В. Нечипоренко під страховою послугою розуміє «комплекс цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством» [4, с. 43]. Т. Федорова зазначає, що «специфічним товаром страхового ринку є страховий захист – послуга, яку надають страхові організації» [5, с. 93]. В. Шахов під страховою послугою розуміє «умови конкретних видів особистого і майнового страхування» [6, с. 55]. Р. Юлдашев розглядає страхову послугу як страховий продукт, котрий є «кінцевим результатом розроблення конкретного виду страхування, представлений набором документів» [7, с. 220]. А. Таркуцяк визначає страхову послугу як «специфічний товар на страховому ринку» [8, с. 20]. Я. Шумелда ототожнює страхову послугу та страховий продукт і тлумачить їх як «окрему різновидність страхування, призначену для захисту певних об'єктів від конкретних ризиків» [9, с. 43].

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com

Закономірність динамічного розвитку ринку страхування життя зумовлена дією закону Дж. М. Кейнса, що відображає зв'язки між зростанням схильності до заощаджень та зниженням схильності до споживання при зростанні доходів населення. Оскільки, як свідчить статистика, в Україні, починаючи з 2000 р. спостерігається поступовий розвиток ринку страхування життя на основі поступового зростання доходів населення і збільшення кількості прибуткових підприємств, створюється можливість для поліпшення інвестиційних процесів в

країні завдяки заощадженням страхувальників, що в свою чергу потребує вдосконалення страхового законодавства.

Закономірності функціонування ринку страхових послуг являють собою об'єктивні категорії, на основі пізнання яких формулюються і втілюються в життя принципи подальшого його розвитку. Основним документом утілення основних принципів розвитку ринку страхових послуг в Україні є Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 р. [1].

Пріоритетність кожного принципу визначається метою й напрямками розвитку ринку страхування, котрі представлені в Концепції.

Використання в роботі історичного і логічного принципу економічного аналізу щодо формування та розвитку вітчизняного ринку страхових послуг передбачає доцільність розв'язання проблеми обґрунтування методичних засад організації ринку страхових послуг з урахуванням світової практики його функціонування.

1.3. Методичні засади організації ринку страхових послуг

Упровадження міжнародних стандартів страхування в Україні є одним із важливих завдань і можливих напрямів входження ринку страхових послуг держави до міжнародного страхового співтовариства. Проте це можливо лише при врахуванні економічного й політичного становища країни, фінансової стабільності та створенні законодавчої бази страхування. Залежно від економічного стану держави і фінансової стійкості страхових компаній формується концепція страхування, тобто визначається рівень страхових гарантій з боку держави й окремих страховиків. В Україні страхові компанії можуть стати важливим інструментом проведення реформ, оскільки, з одного боку, виступають суб'єктами підприємницької діяльності, а з іншого – виконують стабілізуючу роль на ринку. При цьому слід ураховувати, що міжнародні принципи страхових операцій здійснюються відповідно до стандартів, розроблених Міжнародною асоціацією

органів нагляду за страховою діяльністю (IAS), яка заснована у 1994 р. й об'єднує 180 країн світу [59].

Проведені дослідження свідчать, що ринок страхових послуг, як складова економіки, у більшості країн є предметом державного регулювання. Ефективність державного регулювання ринку зумовлена тим, якою мірою держава в процесі своїх регулюючих функцій ураховує об'єктивні економічні закони, в першу чергу закони ринку, які створюють межу для державного втручання. Таким чином, ринковий механізм є сферою державного невтручання, а держава має сприяти його розвитку та усувати штучні перешкоди на його шляху. Втручання держави в ринковий механізм є доцільним, якщо він ще не досяг необхідного потенціалу і тому не здатен виконувати позитивну роль в економіці. В умовах розвинутого ринку державне регулювання є втручанням держави не в ринковий механізм, а в побічні наслідки його функціонування. Раціональне державне регулювання не протистоїть механізму ринку, а використовує його регулюючий потенціал, надає ринковим регуляторам здатність цілеспрямовано та ефективно впливати на економічний розвиток [60].

Державне регулювання ринку страхових послуг являє собою систему засобів і методів, здійснюваних на правовій основі з метою визначення правил його функціонування та діяльності страхових компаній на ньому. При цьому держава використовує прямі й непрямі методи впливу на формування та функціонування ринку страхових послуг. Пряме втручання в механізм функціонування ринку страхових послуг держава здійснює засобом законодавчої бази та нагляду за здійсненням страхової діяльності. До непрямих методів державного регулювання ринку страхових послуг належать інвестиційна, грошово-кредитна, фіскальна та інша політика, яку проводить держава.

Необхідність державного регулювання страхової діяльності в Україні зумовлює формування ефективної державної політики щодо розвитку вітчизняного ринку страхових послуг, яка є складовою економічної політики держави і набуває особливого значення в умовах розвитку ринкових відносин в Україні. Наявність ресурсної бази та економічного потенціалу є недостатнім для реалізації

національних економічних інтересів. Пріоритетним для кожної країни є використання цього потенціалу із застосуванням ринкових механізмів. Крім того, для України є важливим проведення державної політики згідно із загальноприйнятими формами й методами, виходячи з поступової її інтеграції до міжнародних світових структур

Правовими підставами державного регулювання ринку страхових послуг в Україні є загальні та спеціальні норми його формування і функціонування. Загальні норми визначені Конституцією України, Господарським кодексом України, Цивільним Кодексом України, Законом України «Про господарські товариства». Спеціальні норми насамперед установлені Законом України «Про страхування». Тому, правове регулювання ринку страхових послуг поділяється на державно-правове регулювання, яке здійснюється державними органами законодавчої, виконавчої й судової влади, та інституційно-правове регулювання, яке здійснюється окремими інститутами-регуляторами, зокрема об'єднаннями страховиків, утвореними відповідно до статті 13 Закону України «Про страхування» [10]. До таких об'єднань в Україні належать: Ліга страхових організацій України, Моторне (транспортне) страхове бюро України, Авіаційне страхове бюро, Морське страхове бюро, Ядерний страховий пул. Щодо пріоритету, то державно-правове регулювання є загальним, яке доповнюється інституційно-правовим регулюванням, котре є обов'язковим для членів об'єднань страхових компаній [52].

Базовим документом про втілення основних принципів формування ринку страхових послуг в Україні є Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 р., що встановлює стратегічні підходи, які повинні бути покладені в основу державної політики у сфері страхування, створення законодавчих й економічних умов для стимулювання розвитку страхового ринку, визначає основну мету, завдання і напрями його розвитку на період до 2010 року відповідно до головних стратегічних цілей розвитку країни. Зокрема, в цьому документі зазначено: «У сучасній економіці через страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення та формуються значні інвестиційні ресурси.

Розвиток страхового ринку і використання його в інтересах сталого розвитку національної економіки в умовах її інтеграції у світове економічне співтовариство та посилення процесів глобалізації є важливим компонентом національної безпеки» [1, Ст. 1].

Таким чином, державне регулювання ринку страхових послуг можливе за умов поєднання правових, економічних і адміністративних засобів. При цьому до правових засобів доцільно віднести розроблення й застосування законів та інших нормативно-методичних актів, які регламентують страхову діяльність; до економічних – стимулювання розвитку страхування через здійснення державою податкової, інвестиційної, фіскальної та грошово-кредитної політики; до адміністративних – ліцензування страхової діяльності, застосування нормативів діяльності страхових компаній і контроль за їх дотриманням [9, с. 84 – 85].

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com

Проведені дослідження свідчать, що за період 2000-2006 рр. на ринку страхових послуг України утворилося кілька страхових груп, а саме:

- страхова група «Гарант» (м. Київ), яка утворилась шляхом об'єднання страхових компаній «Гарант-Авто», «Київ», «НФСК «Гарант РЕ», страховика зі страхування життя «Гарант-лайф», недержавного пенсійного фонду «Авто-альянс», Українського центру післяаварійного захисту «Експерт-сервіс», і двох сервісних компаній «Гарант-консалтинг» та «Гарант-асистанс». У кінці 2006 р. контрольний пакет акцій страхової групи придбала італійська компанія «Generali Group», і страхова група здійснює свою діяльність під новою назвою СК «Дженералі Гарант». Сукупні активи цієї компанії на 1.07.2007 р. становили 318498,8 тис. грн., страхові резерви – 187923,0 тис. грн.;

- страхова група «Універсальна», що об'єднала страхові компанії «Карпати» (м. Ужгород), «Універсальна» (м. Львів), «Терен» (м. Тернопіль), «Саламандра-Десна» (м. Чернігів) та страхову компанію зі страхування життя «Арта» (м.

Тернопіль). Сукупні активи цієї групи на 1.07.2007 р. становили 251990,5 тис. грн., а страхові резерви – 70263,3 тис. грн.;

- страхова група «АСКА», до складу котрої входять страхові компанії «АСКА» (м. Донецьк) і страхова компанія зі страхування життя «Аска-життя» (м.Київ). Активи цієї групи на 1.07.2007 р. становили 241096,2 тис. грн.;

- страхова група «ТАС», яка включає страхову групу «ТАС» (м. Київ) та страхову компанію «Тас-капітал» (м. Київ) банки «ТАС-інвестбанк» (м. Київ), «Тас-комерцбанк» (м. Київ), та групу підприємств. Активи групи на 1.07.2007 р. становили 295154,5 тис. грн.;

- страхова група «Лемма», до складу якої входять страхова компанія «Лемма» (м. Харків) і страхова компанія зі страхування життя «Лемма-Віте» (м. Харків). Активи компанії на 1.07.2007 р. становили 1255169,4 тис. грн. [2, с. 12 – 13; 31].

На ринку страхових послуг функціонують компанії, що об'єднують страховика із ризикового страхування та страховика зі страхування життя, зокрема страхова група «Кредо», страхова група «PZU – Україна», «Оранта», «Українська пожежно-страхова компанія», «Екко», «Українська промислово-страхова компанія», «Українська охоронно-страхова компанія» й ін.

Оскільки страхові групи співпрацюють з банками, то вони є об'єднаннями, котрі акумулюють банківські та страхові фінансові ресурси. При цьому слід урахувати, що існування таких груп в Україні свідчить про початок процесу значної концентрації капіталів, посилення ролі фінансових ресурсів страхових компаній і про конкурентну боротьбу на ринку страхових послуг України [2].

В умовах розпочатого процесу концентрації та централізації капіталів на вітчизняному ринку страхування закономірним постає питання формування його регіональних складових. Це перш за все проявляється в тому, що перед страховими компаніями, які функціонують в регіонах і володіють незначним капіталом, виникає проблема конкуренції з іноземними страховиками, які вийдуть на український ринок страхових послуг через 5 років після вступу України до СОТ. Розв'язання цієї проблеми на методологічному рівні доцільно починати з

розгляду територіального розміщення вітчизняних страхових компаній та їх рейтингового аналізу.

Проведені дослідження свідчать, що до 1997 р., тобто до початку дії Закону України «Про страхування», найбільша кількість страхових компаній в Україні створювалася в промислово розвинених регіонах, а саме – в Центральному та Східному регіонах. Найменша кількість страхових компаній діяла в Західному регіоні [104]. З прийняттям Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 р., спостерігається значне зменшення кількості страхових компаній по всіх регіонах України: в Центральному регіоні їх кількість скоротилася в 2 рази, в Східному – в 3 рази, в Південному – в 2,6 разу, в Західному – в 2 рази на кінець 1996 р., порівняно з 1995 р. Це свідчить про те, що законодавчо були встановлені нові вимоги до діяльності страхових компаній і не всі вітчизняні страхові компанії їм відповідали, а тому спостерігається скорочення кількості страхових компаній на вітчизняному ринку страхових послуг у 1996 р. [55].

Аналіз розподілу страхових компаній України за регіонами 1994-2007 рр. свідчить, що починаючи з 1997 р. їх кількість у регіонах поступово зростала, притому в Центральному регіоні кількість страхових компаній у 4 рази більша ніж у Східному станом на кінець 2007 р. У Південному та Західному регіонах кількість страхових компаній зменшувалася починаючи з 2001 р. і на кінець 2007 р. була в Південному регіоні в 7 разів меншою, а в Західному в 17 разів меншою, ніж у Центральному регіоні. Проведений аналіз свідчить про поступове зосередження страхових компаній у період 1994-2007 рр. у Центральному регіоні, що є наслідком як утворення нових страхових компаній, так і переведення центральних офісів раніше створених регіональних страхових компаній до м. Києва (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Розподіл страховиків за регіонами 1994-2007 років, од.

Рік	Центральний (Київ і область, Чернігів, Черкаси, Житомир, Кіровоград)	Східний (Харків, Луганськ, Полтава, Донецьк, Дніпропетровськ,	Південний (Одеса, Запоріжжя, Миколаїв, Херсон, Севастополь,	Західний (Львів, Ужгород, Рівне Тернопіль, Вінниця, Івано- Франківськ, Чернівці, Хмельницький,	Усього
-----	---	--	--	--	--------

		Суми)	АР Крим)	Луцьк)	
1994	196	205	179	75	655
1995	185	158	116	59	518
1996	80	50	44	27	201
1997	90	58	47	29	224
1998	104	62	55	28	249
1999	117	62	55	29	263
2000	143	62	52	26	283
2001	178	72	54	26	328
2002	186	77	51	24	338
2003	208	81	47	21	357
2004	249	80	40	18	387
2005*	261	80	40	17	398
2006*	272	82	39	17	411
2007*	325	87	41	19	473

Примітка. Джерело [103], *складено автором за [31].

За даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, станом на 31.12. 2007 р. в Україні діяло 473 страховики, в тому числі 64 страховики зі страхування життя [31]. Проведення аналізу регіонального розміщення страхових компаній за їхньою спеціалізацією свідчить про переважну кількість страховиків, що надають страхові послуги з ризикового страхування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Кількість страхових компаній у 2000-2007 роках, од.

Спеціалізація	Рік							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005*	2006*	2007*
Страхування життя	17	19	22	30	45	50	55	64
Частка в загальній кількості % *	6,0	5,8	6,5	8,4	11,6	12,6	13,4	13,5
Ризикове страхування	266	309	316	327	342	348	356	409
Частка в загальній кількості % *	94,0	94,2	93,5	91,6	88,4	87,4	86,6	86,5
Усього	283	328	338	357	387	398	411	473

Примітка. Джерело [103], * розраховано автором за [31]

Аналіз розподілу страхових компаній зі страхування життя за регіонами України свідчить, що ринок страхування життя в Україні в основному зосереджений в столиці (додаток В.1). Більше ніж 70% страхових компаній, які надають страхові послуги зі страхування життя, знаходяться в Києві. Це пояснюється, насамперед тим, що страхувальниками в цього випадку є переважно фізичні особи, а страхова культура та купівельна спроможність населення в столиці й регіонах значно відрізняється.

Аналіз розвитку страхування життя в Україні за період 1996-2007 рр. свідчить про те, що до 2000 р. обсяг страхових премій, зібраних українськими страховими компаніями зі страхування життя, щорічно зменшувався (додаток В.2). Це пояснюється недоліками в страховому законодавстві зазначеного періоду, оскільки ухваленим у травні 1993 р. Декретом Кабінету міністрів України «Про страхування» не було чітко визначено видів страхування життя та порядку формування резервів з цього виду страхових послуг. Тільки з ухваленням Закону України «Про страхування» в березні 1996 р. було впорядковано здійснення страхування життя [55, 104]. З 2001 р. спостерігається активізація ринку страхування життя в Україні. Цьому насамперед сприяло поступове зростання добробуту населення, запровадження методики формування математичних резервів та зміни в страховому законодавстві [10]. Проте станом на 1.01.2007 р. частка страхування життя у ВВП України становила менше ніж 1%, хоча в країнах Європейського Союзу частка страхових премій за договорами страхування життя досягає 8–10% ВВП [48, 71, 105].

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com

$$ЗП = (74223 + 901 - 33746) + 5112 - 22987 = 23503 \text{ тис. грн.}$$

Використавши формулу 2.2, одержимо величину доходів від страхової діяльності страхових компаній Полтавської області за 2003 р.:

$$Д_{сд} = 23503 + 85 + 1035 = 24623 \text{ тис. грн.}$$

Проведений аналіз зібраних страхових премій за окремими видами страхових послуг свідчить, що страхові премії від добровільного страхування майна мали найбільшу величину – 63917 тис. грн. (у 3,5 разу більше ніж у 2002 р.); страхові премії від добровільного страхування відповідальності – 3869 тис. грн. (у 3,7 разу більше ніж в 2002 р.); страхові премії від добровільного особистого страхування (крім страхування життя) – 862 тис. грн. (в 1,9 разу вище ніж у 2002 р.); страхові премії від обов'язкового особистого страхування – 544 тис. грн. (у 6 разів більше ніж у 2002 р.); страхові премії від обов'язкового страхування відповідальності – 4858 тис. грн. (у 485 разів більше ніж у 2002 р.); страхові премії від обов'язкового майнового страхування – 173 тис. грн. (у 7,5 разу більше ніж у 2002 р.).

Аналіз структури страхових премій, зібраних страховиками в 2003 р., свідчить, що частка страхових премій з добровільного страхування майна залишається високою (86,1%). Проте спостерігається збільшення частки страхових премій з обов'язкового страхування за рахунок збільшення частки страхових премій з обов'язкового страхування відповідальності (в 13 разів проти 2002 р.), що свідчить про здійснення регіональними страховиками обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів у 2003 р.

Використавши статистичні дані та формулу 2.5, проведемо розрахунок витрат від страхової діяльності страхових компаній Полтавської області в 2003 р.:

$$В_{сд} = 1241 + 3263 + 1644 + 1265 = 7413 \text{ тис. грн.}$$

Згідно з даними Головного управління статистики у Полтавській області, в 2004 р. регіональні страхові компанії отримали доходи від інвестиційної діяльності й розміщення тимчасово вільних коштів у розмірі 759 тис. грн., а доходи від проведення інших операцій – у розмірі 18897 тис. грн. Визначимо величину доходів від страхової діяльності. Аналіз статистичних даних за 2004 р. свідчить, що регіональні страхові компанії Полтавської області одержували повернуті суми з технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій у розмірі 119 тис. грн. і частки страхових виплат, сплачених перестраховиками, що становили 5758 тис. грн.

Використавши статистичні дані та формули 2.3 та 2.2, отримаємо величину доходів від страхової діяльності страховиків Полтавської області:

$$ЗП = (91080 + 4791 - 27019) + 22987 - 30725 = 61114 \text{ тис. грн.};$$

$$Д_{\text{сд}} = 61114 + 5758 + 119 = 66991 \text{ тис. грн.}$$

Одержані результати свідчать про те, що доходи від страхової діяльності страхових компаній Полтавської області в 2004 р. майже в 3 рази вищі від доходів від страхової діяльності, отриманих ними в 2003 р.; при цьому кількість страхових компаній на регіональному ринку залишилась незмінною.

Проведений аналіз страхових послуг за видами страхування дозволив виявити, що страхові премії від добровільного страхування майна мають найбільшу величину – 82074 тис. грн. (90,1%, що в 1,3 разу більше ніж у 2003 р.); страхові премії від добровільного страхування відповідальності – 2623 тис. грн. (в 1,5 разу менше ніж у 2003 р.); страхові премії від добровільного особистого страхування (крім страхування життя) – 456 тис. грн. (в 1,9 разу менше від 2003 р.); страхові премії від обов'язкового особистого страхування – 382 тис. грн. (в 1,4 разу менше ніж у 2003 р.); страхові премії від обов'язкового страхування відповідальності – 5545 тис. грн. (в 1,2 разу більше ніж у 2003 р.); страхові премії від обов'язкового майнового страхування – не надійшли.

Провівши розрахунок витрат регіональних страхових компаній від страхової діяльності, отримаємо такий результат:

$$В_{\text{сд}} = 2944 + 5247 + 2646 + 139 = 10976 \text{ тис. грн.}$$

Аналіз фінансової діяльності страхових компаній Полтавської області за 2005 р. свідчить, що найбільшу питому вагу в доходах страхових компаній становили загальні надходження страхових премій за видами страхування, а саме – 75801 тис. грн., що становить 68,62%. Доходи від інвестиційної діяльності та розміщення тимчасово вільних коштів становили 817 тис. грн., а доходи від проведення інших операцій – 3655 тис. грн. Визначимо величину доходів від страхової діяльності. У зв'язку з відсутністю статистичних даних, визначимо величину доходів від страхової діяльності, врахувавши лише одну їх складову –

обсяг зароблених премій. Отже, відповідно до статистичних даних та використовуючи формулу 2.3, отримаємо:

$$ЗП = (75801 + 20480 - 40657) + 29252 - 20664 = 64212 \text{ тис. грн.}$$

Використавши формулу 2.2, одержимо величину доходів від страхової діяльності регіональних страхових компаній Полтавської області за 2005 р.:

$$Д_{сд} = ЗП = 64212 \text{ тис. грн.}$$

Аналіз видів страхових послуг, що здійснювалися регіональними страховими компаніями в цей період, свідчить про наступні результати: страхові премії від добровільного страхування майна мали найбільшу величину – 62289 тис. грн. (в 1,3 разу менше ніж у 2004 р.); страхові премії від добровільного страхування відповідальності – 1563 тис. грн. (в 1,7 разу менше ніж у 2004 р.); страхові премії від добровільного особистого страхування (крім страхування життя) – 3063 тис. грн. (у 6,6 разу більше ніж у 2004 р.); страхові премії від обов'язкового особистого страхування – 1475 тис. грн. (у 3,4 разу більше ніж у 2004 р.); страхові премії від обов'язкового страхування відповідальності – 7411 тис. грн. (в 1,3 разу більше ніж у 2004 р.); страхові премії від обов'язкового майнового страхування – не надійшли.

Аналіз структури страхових премій, зібраних регіональними страховими компаніями в 2005 р., свідчить про те, що частка страхових премій з добровільного страхування зменшилась на 8,1%, проте вона залишається найбільшою у їх загальному обсязі. За всіма видами обов'язкового страхування (крім майнового) спостерігається збільшення частки страхових премій в їх загальному обсязі. Це свідчить про нерівномірний розвиток страхових послуг за видами страхування, здійснюваних регіональними страховими компаніями в 2005 р., проте дає підстави зробити можливим припущення щодо позитивних тенденцій стосовно збалансованості страхового портфеля регіональних страхових компаній.

Витрати страхових компаній Полтавської області в 2005 р. становили 64329 тис. грн., з них виплати страхових сум і страхових відшкодувань становлять 7012 тис. грн. Найбільшу питому вагу у витратах страхових компаній мали частки страхових премій, сплачених перестраховикам 40657 тис. грн., що становить 63,2%.

Статистичні дані свідчать, що витрати, пов'язані зі здійсненням інвестиційної діяльності і розміщенням тимчасово вільних коштів страховими компаніями Полтавської області в 2005 р., не здійснювалися, витрати від проведення інших операцій – 3667 тис. грн. (у 5 разів менше ніж у 2004 р.). Визначимо величину витрат від здійснення страхової діяльності регіональних страхових компаній Полтавської області, використовуючи статистичні дані та формулу 2.5

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com

Частки страхових премій зі страхування фінансових ризиків та вогневих ризиків і стихійних явищ у 2004 р. були найвищими не тільки в регіонах із високою концентрацією промислового капіталу (в Харківській області – 65,87%, у Донецькій області – 56,04%), а й у Тернопільській області (55,78%) й Івано-Франківській області (53,14%). Одночасно питома вага страхових премій з цього виду страхування загалом по Україні становила 48,19%, що свідчить про наявність на страховому ринку України в 2004 р. високої частки схемного страхування.

Таким чином, проведені дослідження факторів впливу на розвиток ринку ризикового страхування викликали необхідність проведення досліджень на прикладі окремого виду страхування, зокрема страхування сільськогосподарських ризиків, з огляду на важливість та підвищену ризикованість розвитку аграрного сектора економіки.

2.3. Специфіка страхових послуг зі страхування сільськогосподарських ризиків

Сільське господарство є однією з найважливіших і найбільш ризикованих галузей економіки, яка перебуває в постійній залежності від природно-економічних умов. Одним із елементів гарантування стабілізації фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників в умовах ринкової економіки є

страхування, що забезпечує безперервність розвитку сільськогосподарського виробництва та стабільне функціонування аграрного ринку й може слугувати джерелом довгострокових інвестицій у сільське господарство.

Установлено, що економічний механізм страхування ризиків аграрних підприємств полягає у створенні й цільовому використанні страхового фонду з метою відшкодування матеріальних збитків, заподіяних виробникам продукції сільськогосподарства стихійними лихами та іншими несприятливими подіями, котрі порушують процес відтворення в сільському господарстві. Проведені дослідження свідчать, що страхування сільськогосподарських ризиків у світовій практиці господарювання є одним з найважливіших елементів системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектора економіки, в той час як в Україні цей сектор ринку страхових послуг є нерозвиненим.

Питанням страхування сільськогосподарських ризиків присвятили свої праці вітчизняні науковці та практики, зокрема О. Войтко, З. Бараник, О. Гудзь, М. Дем'яненко, С. Навроцький, І. Шубенко, які внесли суттєві пропозиції до розв'язання проблем розвитку сільськогосподарського страхування. Проте в умовах трансформації аграрного сектора економіки виникає необхідність пошуку шляхів підвищення мотивації у страховиків і потенційних страхувальників щодо здійснення страхування сільськогосподарських ризиків та його розвитку в Україні як в обов'язковій, так і у добровільній формах.

Як свідчить міжнародна практика проведення сільськогосподарського страхування, його об'єкти поділяють на такі основні групи: 1) урожай сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень плодоносного віку; 2) дерева і плодово-ягідні кущі, що зростають у садах, та виноградники; 3) сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї; 4) будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка, об'єкти незавершеного будівництва, передавальні пристрої, силові, робочі й інші машини, транспортні засоби, сировина, матеріали, продукція, риболовецькі судна та засоби лову. При цьому найризикованішим з усіх галузей аграрного виробництва є рослинництво, яке

найбільше піддається впливу природно-кліматичних умов, котрі поділяють на дві групи:

1) звичайні для даної місцевості фактори (короткий вегетаційний період, середньорічні коливання температури повітря, низька якість ґрунту);

2) незвичайні, випадкові відхилення від нормальних умов розвитку рослин (ранні заморозки, град, посуха, повінь, довготривала відсутність опадів).

Якщо негативні наслідки дії першої групи факторів можна усунути за допомогою фінансування затрат на вирощування спеціальних сортів сільськогосподарських культур, поліпшення якості ґрунтів та інших засобів, то подолання негативних наслідків, викликаних діями другої групи факторів, доцільно здійснювати засобом страхування [52].

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com

Таким чином, у сучасних умовах розвитку ринку страхових послуг актуальним є питання підвищення капіталізації регіональних страхових компаній шляхом переходу до відкритої акціонерної форми господарювання й залучення додаткового капіталу. З метою забезпечення збалансованого розподілу тимчасово вільних коштів страхових компаній по території України, доцільним є внесення змін до законодавства щодо розміщення технічних резервів регіональних страховиків та страхових компаній, структурні підрозділи яких діють в інших регіонах і посилення контролю за їх розміщенням з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Крім того, аналіз розміщення технічних резервів у якості інвестицій в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України, свідчить про їх незначну частку в загальному обсязі як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні (див. рис. 3.2, табл. 3.1). З огляду на вищезазначене та враховуючи проведені дослідження з розвитку ринку страхових послуг зі страхування сільськогосподарських ризиків, можна доповнити перелік напрямів інвестування,

запропонований Кабінетом Міністрів України, складовою щодо розміщення страхових резервів на впровадження енергозберігаючих та водозберігаючих технологій в АПК [172]. При чому доцільним є зменшення встановленої розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг частки цієї категорії активів з максимальної межі 15% до 10% [161], але з обов'язковим розміщенням указаної частини страхових резервів за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України.

Виходячи з того, що джерелом формування тимчасово вільних фінансових ресурсів страхової компанії є страхові премії, доцільно розглянути їх обсяг, який акумулюється регіональними страховими компаніями та структурними підрозділами страхових компаній, що функціонують у Полтавській області. При цьому необхідно врахувати, що страхові компанії отримують страхові премії за договорами страхування й перестрахування ризиків інших страховиків і сплачують страхові премії перестраховикам, перестраховуючи у них свої ризики, взяті на страхування. Статистичні дані свідчать, що в 2006 р. регіональні страхові компанії Полтавської області отримали страхових премій за договорами страхування в обсязі 103170 тис. грн., страхових премій за договорами перестрахування – 4890 тис. грн., сплатили перестраховикам страхових премій 39456 тис. грн. Структурні підрозділи інших страховиків, які діють у Полтавській області, одержали в 2006 р. страхових премій за договорами страхування 34524,5 тис. грн.

Отже, визначимо, що в 2006 р. регіональними страховими компаніями було сформовано тимчасово вільних коштів у сумі 68604 тис. грн. (103170 тис. грн. + 4890 тис. грн. – 39456 тис. грн.); структурними підрозділами інших страховиків – 34524,5 тис. грн. Загальний обсяг капіталу становив 103128,5 тис. грн.

Проведені розрахунки підтверджують, що на ринку страхових послуг Полтавської області формуються тимчасово вільні фінансові ресурси, частина яких знаходиться у розпорядженні регіональних страхових компаній, а інша частина – у розпорядженні страхових компаній з інших регіонів.

З огляду на це, доцільним є формування державної економічної політики з урахуванням розв'язання питання про використання тимчасово вільних фінансових

ресурсів страхових компаній, сформованих у регіоні, в інвестиційному процесі. При цьому мається на увазі, що специфіка діяльності страхової компанії полягає в тому, що залучений капітал у формі страхових премій є основою формування страхових резервів, необхідних для виконання її зобов'язань перед страхувальниками.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що з метою збільшення внутрішніх інвестиційних ресурсів у регіоні та оптимального розподілу тимчасово вільних коштів страховиків по території України доцільним є створення в регіоні регіонального інвестиційного страхового фонду.

Грошові ресурси цього фонду доцільно формувати шляхом періодичних відрахувань визначеного відсотка від валового доходу від страхової діяльності, отриманого страховими компаніями та структурними підрозділами інших страховиків, які діють у Полтавській області, й спрямовувати під інвестиції в економіку регіону. При цьому величину відсотка відрахувань слід визначати з урахуванням необхідності формування страховими компаніями достатніх страхових резервів та обсягу податку на прибуток від страхової діяльності. А саме, враховуючи, що страхові компанії, які здійснюють ризикове страхування, відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» сплачують податок на прибуток від страхової діяльності в розмірі 3% від валового доходу [176, Ст. 7], доцільно враховувати величину платежу до регіонального інвестиційного страхового фонду при сплаті вищевказаного податку.

Запропонований механізм перерозподілу обсягу податку на прибуток від страхової діяльності зменшує величину податкових надходжень до Державного бюджету, але дозволяє зосередити в регіоні додаткові інвестиційні ресурси, що сприятиме швидшому їх залученню в інвестиційний процес.

Розрахунок обсягу податку на прибуток від страхової діяльності компаній з ризикового страхування пропонується здійснювати таким чином:

$$P = (SP - SP_p - (SP - SP_p) \times n\%) \times 3\% ,$$

де P – обсяг податку на прибуток від страхової діяльності, який сплачують регіональні страхові компанії та компанії, структурні підрозділи котрих функціонують у Полтавській області за визначений період;

SP – обсяг валових страхових премій, отриманий регіональними страховими компаніями за договорами страхування і перестрахування й структурними підрозділами інших страховиків у Полтавській області, який одержаний за договорами страхування за визначений період;

SP_p – обсяг страхових премій, що передається перестраховикам за визначений період;

$n\%$ – величина відсотка від валового доходу, сплачуваного до регіонального інвестиційного страхового фонду;

3% – ставка податку на прибуток від страхової діяльності компаній з ризикового страхування, яка визначена Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств».

Для здійснення контролю за формуванням і використанням коштів регіонального інвестиційного страхового фонду доцільним є створення в регіоні комітету захисту прав страхувальників – громадської організації, діяльність котрої сприятиме підвищенню страхової культури населення, посиленню контролю діяльності страхових компаній та зростанню довіри до них, збільшенню кількості страхувальників і як наслідок зростанню добробуту населення за рахунок дії механізму страхового захисту.

Стаття 42 Конституції України зазначає: «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та всіх видів послуг та робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [177, Ст.42]. З огляду на це, до складу регіонального комітету захисту прав страхувальників варто включити науковців, спеціалістів у галузі страхування, представників громадських організацій.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», необхідно запропонувати Полтавській обласній раді виступити ініціатором створення регіонального інвестиційного страхового фонду, включивши його до

складу спеціального фонду бюджету області [178, Ст. 68]. Згідно із Законом України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», передбачається подальша трансформація вищевказаного фонду в регіональний пайовий інвестиційний страховий фонд (РПІСФ), учасниками якого можуть виступати регіональні страхові компанії і страховики, структурні підрозділи котрих діють у Полтавській області [179, Р. III, Ст. 22 – 28]. Порядок використання коштів фонду доцільно затверджувати обласною радою й здійснювати його контроль регіональним комітетом захисту прав страхувальників.

У країнах із розвиненим ринком страхових послуг головну роль в інвестуванні економіки відіграють страхові компанії зі страхування життя, котрі, враховуючи специфіку механізму такого страхування, здатні здійснювати довгострокове інвестування та кредитування громадян і суб'єктів господарювання.

Виходячи з цього, можливим є залучення тимчасово вільних грошових ресурсів компаній зі страхування життя, структурні підрозділи яких діють у регіоні, до регіонального інвестиційного страхового фонду з урахуванням специфіки оподаткування страхових компаній зі страхування життя, а також розроблення системи кредитування за рахунок цих фінансових ресурсів суб'єктів господарювання регіону.

Ураховуючи те, що в Україні законодавчо дозволено страховим компаніям зі страхування життя здійснювати лише кредитування страхувальників-фізичних осіб, доцільною є постановка питання використання потенціалу ринку страхування життя на кредитування юридичних осіб та внесення відповідних змін до страхового законодавства України й приведення його у відповідність до міжнародних норм щодо залучення фінансових ресурсів компаній зі страхування життя в інвестиційний процес. Зокрема, актуальним є запровадження досвіду європейських країн (Німеччини, Франції, Чехії, Польщі) зі зменшення бази оподаткування доходів роботодавців і працівників на суму, що дорівнює розміру страхових премій за договорами страхування життя [87]. Такий підхід сприятиме розвитку страхування життя в регіоні й наповненню регіонального інвестиційного страхового фонду, оскільки є ефективнішим порівняно з механізмом податкового

кредиту, визначеного Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» [180 – 182].

Ефективним джерелом залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів страхових компаній в інвестиційний процес регіону можуть слугувати муніципальні облігації, до придбання яких слід залучати регіональні страхові компанії й компанії, структурні підрозділи котрих діють у Полтавській області.

Розміщення страхових резервів має здійснюватись за умов безпечності, ліквідності й дохідності [10, Ст. 31]. На сучасному етапі розвитку ринку цінних паперів в Україні інвестування в облігації для страховиків є вигіднішим порівняно з банківськими депозитами, оскільки забезпечує високу ліквідність страхових резервів та дохідність за умови перевищення відсотку за облігаціями банківського відсотка. Погашення муніципальних облігацій доцільно здійснювати за рахунок доходів, отриманих від реалізації інвестиційних проектів [170].

Схема залучення тимчасово вільних коштів страхових компаній в інвестиційний процес і їх оптимізація в регіоні представлена на рисунку 3.3.

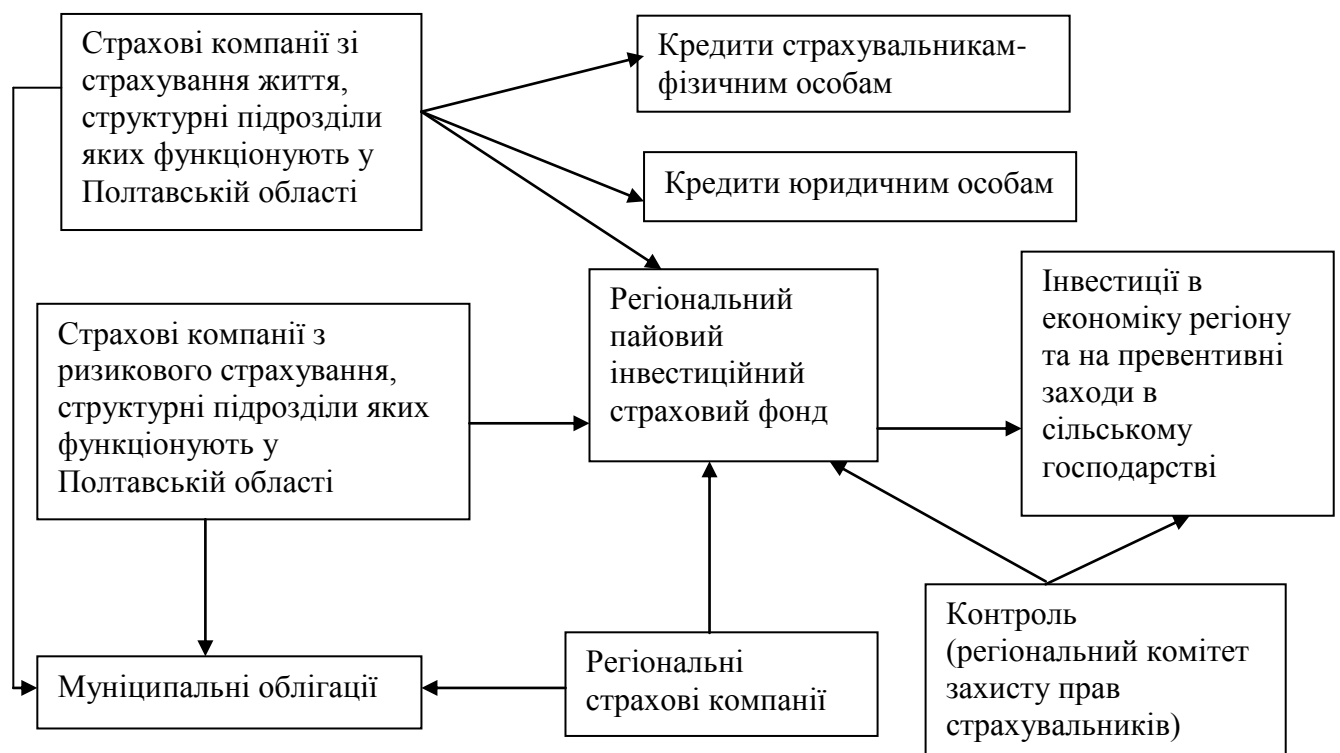

Рис. 3.3. Схема оптимального розподілу тимчасово вільних коштів страховиків на регіональному рівні

Примітка. Розроблено автором.

Таким чином, створення регіонального інвестиційного страхового фонду дозволить формувати в регіоні додаткові інвестиційні фінансові ресурси та спрямовувати їх на розвиток економіки регіону. Враховуючи запропонований механізм здійснення грошових відрахувань до цього фонду, його учасники не ставитимуть за мету отримання інвестиційного прибутку. З огляду на це, кошти названого фонду доцільно використовувати на превентивні заходи в різних галузях господарства, у тому числі й у агропромисловому комплексі. Інвестування цих заходів, як правило, не приносить інвестору прибуток, проте запобігає настанню страхових ризиків у потенційних страхувальників та витрат страхових компаній. Такими заходами в регіоні можуть бути наступні: очищення річок, зон відпочинку, укріплення ґрунту й запобігання його зсуву, вдосконалення системи зрошення земель сільськогосподарського призначення утримання в належному стані лісозахисних смуг та інші заходи.

Виходячи з того, що наповнення регіонального інвестиційного страхового фонду можливо досягти лише за умови функціонування збалансованого ринку страхових послуг, необхідним є сприяння його розвитку на загальнодержавному і регіональному рівні, що може бути розв'язане за умови здійснення ефективного державного регулювання страхової діяльності в Україні та проведення виваженої державної економічної політики щодо формування ринку страхових послуг, реалізацію якої доцільно здійснювати шляхом розроблення програм розвитку ринку страхових послуг України, в тому числі й регіональних.

3.3. Форми реалізації державної економічної політики щодо формування ринку страхових послуг в Україні

З огляду на проведені в роботі дослідження та мету розвитку ринку страхових послуг, визначену Концепцією розвитку страхового ринку України до 2010 р., що полягає у підвищенні рівня страхового захисту споживачів страхових

послуг, формуванні ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів страховиків у національну економіку, застосуванні сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів [1], правомірним є висновок, що формування повноцінного, збалансованого ринку страхових послуг в Україні повинно стати пріоритетним напрямом державної економічної політики.

У зв'язку з цим, важливе значення має ефективне державне регулювання страхової діяльності шляхом поєднання його прямих і непрямих (ринкових) методів впливу держави на розвиток вітчизняного ринку страхових послуг. При цьому ринок страхових послуг правомірно розглядати як необхідну передумову стійкого економічного зростання країни.

Аналіз тенденцій розвитку вітчизняного ринку страхових послуг, факторів впливу на нього, особливостей формування попиту на страхові послуги зі страхування життя та ризикового страхування, проблем та перспектив здійснення страхових послуг зі страхування сільськогосподарських ризиків, аналіз ринку страхових послуг як складової ринку фінансових послуг і джерела інвестиційних ресурсів в економіку країни на загальнонаціональному та регіональному рівнях, а також критичний аналіз наукової літератури дав змогу виявити, що роль вітчизняного ринку страхових послуг проявляється в економічному, соціальному й екологічному аспектах [183 – 186].

В економічному аспекті ринок страхових послуг є внутрішнім інвестором та стабілізатором економіки країни, який відновлює матеріальні втрати суб'єктів господарювання й громадян у разі настання непередбачуваних подій, сприяючи стабільним податковим надходженням до бюджетів усіх рівнів.

У соціальному аспекті ринок страхових послуг забезпечує зростання добробуту громадян через надання страхових послуг з накопичувального страхування життя й захист їх майнових інтересів, пов'язаних із життям, здоров'ям та працездатністю шляхом здійснення страхових послуг з медичного страхування і страхування від нещасних випадків. При цьому має місце зменшення навантаження на Державний бюджет щодо соціального захисту населення й надання соціальної допомоги саме тим категоріям громадян, котрі її потребують.

Оскільки в Україні держава не в змозі за рахунок коштів Державного бюджету повною мірою розв'язувати такі соціальні питання, як пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, надання допомоги з безробіття, відшкодування витрат при травматизмі на виробництві, постає необхідність залучення коштів підприємств, роботодавців, працівників. Залучення таких коштів прямими методами державного регулювання означає збільшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання. Виходячи з цього, доцільним є залучення ринковими методами учасників ринку страхових послуг до розв'язання державних соціальних програм.

В екологічному аспекті ринок страхових послуг є гарантом запобігання й зменшення витрат Державного бюджету, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварій техніко-технологічного характеру, стихійних природних явищ та інших надзвичайних ситуацій, які завдали шкоди навколишньому середовищу. Крім того, страхові компанії, спрямовуючи частину сформованих фінансових ресурсів на проведення превентивних заходів, опосередковано впливають на поліпшення екологічного середовища, оскільки такі заходи часто запобігають настанню страхових випадків, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища. Таким чином, дбаючи про зменшення страхових витрат, страховики відіграють позитивну роль у поліпшенні екологічної ситуації в країні.

Ринок страхових послуг на макрорівні забезпечує стабільність розвитку економіки й акумуляцію інвестиційних ресурсів; на мікроекономічному рівні – зменшує витрати споживачів страхових послуг в разі настання страхового випадку, забезпечує здійснення ефективної організації виробництва; сприяє збереженню коштів страхувальників, підвищує їх кредитоспроможність.

На основі проведених досліджень правомірно визначити, що повною мірою позитивний вплив на економіку України здатен забезпечити повноцінний, збалансований ринок страхових послуг, що згідно з принципами розвитку ринку страхових послуг, визначених Концепцією розвитку страхового ринку України до 2010 р. [1], можливе за умов:

- ефективного поєднання прямих та ринкових методів державного регулювання вітчизняного ринку страхових послуг і нагляду за діяльністю його учасників, при цьому перевага повинна надаватись ринковим методам державного регулювання;
- гармонізації вітчизняного страхового законодавства, що полягає в приведенні у відповідність одне одному норм та положень існуючих законодавчих актів у сфері страхового бізнесу;
- наближення вітчизняного страхового законодавства до міжнародних стандартів з огляду вступу України до СОТ і поглиблення взаємин з Європейським Союзом;
- ефективного нагляду за здійсненням страхової діяльності з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, який є можливим за умови її фінансової й технічної підтримки з боку держави та учасників ринку страхових послуг;
- надійного захисту прав споживачів страхових послуг шляхом посилення контролю з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг за діяльністю страхових посередників і дотриманням страховиками терміну сплати страхового відшкодування;
- інформаційного забезпечення ринку страхових послуг та надання зрозумілої прозорої інформації населенню й суб'єктам господарювання про діяльність його учасників шляхом створення Центру розвитку страхування;
- поступового формування цивілізованого конкурентного середовища на ринку страхових послуг в Україні;
- максимального спрямування діяльності іноземних страховиків, які вийдуть на український ринок страхових послуг через п'ять років після вступу України до СОТ, на користь вітчизняних споживачів та держави шляхом запровадження її ліцензування;
- застосування міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності страхових компаній;

- зростання попиту на страхові послуги на всій території України шляхом розширення їх асортименту та наближення до споживачів, що можливе за умов розроблення й упровадження регіональних програм;
- посилення ролі вітчизняних об'єднань страхових компаній (Ліги страхових організацій України, Моторного (транспортного) бюро України), на які доцільно покласти відповідальність за інформаційне забезпечення ринку страхових послуг та посилення контролю за діяльністю страхових агентів.

Важливим фактором становлення збалансованого розвиненого ринку страхових послуг в Україні є використання міжнародного досвіду до надання страхових послуг. При цьому досвід країн світу щодо розвитку ринку страхових послуг слід використовувати з урахуванням особливостей розвитку кожної країни та особливостей розвитку вітчизняного ринку страхування з урахуванням методів його державного регулювання і контролю. Крім того, варто враховувати фактори впливу на розвиток окремих видів страхових послуг в різних країнах.

Проведені дослідження свідчать, що найбільш розвиненими страховими послугами у США є страхування життя й страхування фінансово-кредитних ризиків. Особливістю розвитку ринку страхових послуг США є застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема Інтернет-продаж страхових продуктів, чому сприяло набуття чинності закону про електронно-цифровий підпис у 2000 р. і розвиток інфраструктури для обслуговування цієї системи. Після цього страхові компанії дістали можливість відправляти поліси клієнтам безпосередньо електронною поштою, що дало змогу отримувати економію в середньому 10 доларів на кожному полісі та збільшило оперативність укладання страхових договорів. За оцінками міжнародних експертів, Інтернет-продажі страхових полісів в майбутньому складуть значну конкуренцію невеликим страховим компаніям, щорічні продажі страхових послуг яких не перевищують 1 млн. дол. США [48, 69, 71].

В Україні зі вступом в дію закону про електронно-цифровий підпис також доцільним є застосування Інтернет-продажів страхових продуктів. Проте їх здійснення одразу не набуде належного розвитку через низьку забезпеченість

громадян України персональними комп'ютерами і те, що такі послуги можливі лише при наданні тих видів страхових послуг, які не потребують огляду об'єкта страхування при укладанні страхової угоди, а саме: всі види послуг зі страхування життя, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, індивідуальне та колективне страхування від нещасних випадків, страхування медичних витрат. Крім того, як підтверджують попередні дослідження, для України доцільним є використання досвіду США зі страхування аграрних ризиків та створення товариств взаємного страхування для забезпечення страхового захисту невеликих фермерських господарств .

Найрозвиненішими страховими послугами у Великобританії є страхування життя і пенсій. Пенсійне законодавство стимулює придбання працездатним населенням полісів пенсійного страхування. Серед інших видів страхових послуг, що користуються попитом у страхувальників, є страхування автотransпортних засобів, домашнього майна та цивільної відповідальності. При цьому за допомогою страхових посередників укладається більше ніж 50% усіх договорів страхування й перестрахування. Найчастіше до послуг посередників страхові компанії вдаються у випадках, коли їм економічно не вигідно створювати свої відокремлені структурні підрозділи в регіонах. Страховий бізнес Великобританії зосереджений в Лондоні, як в одному з найбільших світових фінансових центрів. Лондонський ринок страхових послуг обслуговує міжнародні фінансові потоки ряду країн і компаній. Авторитет Лондонського міжнародного ринку страхових послуг спирається на кадровий потенціал фахівців страхового бізнесу, його високорозвинену інфраструктуру, а також функціонування відомої у світі страхової корпорації Lloyd's. У Лондоні розташовані й представлені дочірні структури найбільш потужних страхових компаній світу, сконцентровані центральні офіси всіх найбільших міжнародних страхових і перестрахувальних посередників, функціонують найстарші й найавторитетніші страхові кваліфікаційні товариства, зокрема Регістр судноплавства Lloyd's, заснований в 1760 р. У Лондоні розташовані штаб-квартири низки міжнародних страхових організацій, а також структур національного ринку страхових послуг, діяльність яких носить

міжнародний характер, зокрема інститут Лондонських страховиків, інститут дипломованих страховиків. [68].

В Україні ведеться реєстр страхових брокерів та контроль за їх діяльністю з боку держави, а здійснення контролю діяльності страхових агентів покладено на страхові компанії. Це призводить до непрофесійності вітчизняних страхових агентів, втрати довіри потенційних страхувальників до страхових компаній, що і є одним із факторів сповільненого розвитку українського страхового ринку в першу чергу на регіональному рівні. Виходячи з цього, важливим є використання досвіду Великобританії щодо регулювання діяльності страхових посередників, організації їх професійної освіти й підвищення кваліфікації.

Ринок страхових послуг Німеччини характеризується динамічним розвитком з щорічним приростом обсягу надходження страхових премій 10%. Особисте страхування в структурі національного ринку страхових послуг займає 37%, медичне страхування – близько 12% загального обсягу надходження страхових премій, майнове страхування – 51% національного ринку страхових послуг Німеччини. Щодо форми страхування, то в обов'язковій формі надається обмежена кількість страхових послуг, хоча в деяких федеральних землях уведено обов'язкове страхування будівель від вогню незалежно від форми їх власності. У Німеччині діє одна з найбільш розвинених систем соціального медичного страхування. Вона була введена у Європі в 1883 р. Бісмарком, і нині нею охоплено більше ніж 90% населення (8% охоплено приватним медичним страхуванням та за 2% незаможних громадян платить держава). Кожен працюючий у Німеччині зобов'язаний мати посвідчення застрахованого, яке вимагає роботодавець при прийнятті на роботу. Такі заходи передбачені пенсійною системою, що діє в країні. При цьому величина страхових премій з пенсійного страхування, сплачена працівниками, враховується при сплаті ними прибуткового податку, що сприяє розвитку накопичувального страхування життя в країні [48, 69].

Для України на сучасному етапі розвитку ринку страхових послуг доцільним є використання досвіду Німеччини щодо функціонування ринку страхування життя, зокрема накопичувального пенсійного страхування та

діяльності регіональних страхових компаній, які функціонують на ринку страхових послуг Німеччини і діють у межах певної території, адже українські страхові компанії, отримуючи ліцензію, дістають можливість діяти в межах всієї країни. Кількість німецьких регіональних страхових компаній свідчить про доцільність їх функціонування на ринку. Крім того, для України вартим є використання досвіду Німеччини в галузі регулювання діяльності іноземних страхових компаній, які виходять на вітчизняний ринок, та їх ліцензування.

Інтерес для України може становити система обов'язкового медичного страхування Франції, яка, за оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я, в 2005 р. визнана найкращою у Європі. Щодо розвитку добровільного медичного страхування, то у Франції розвиваються такі його види: безперервне страхування здоров'я та медичний асистанс. Зокрема, тут функціонує найбільша у світі компанія з медичного асистансу «Coris», яка на сьогодні має представництва майже в 70 країнах світу [77 – 79].

Актуальним для розвитку українського ринку страхових послуг є врахування досвіду Польщі в галузі страхування, де в останні роки на польському ринку страхових послуг відбулися позитивні зміни, до яких належать: зростання страхової культури населення за рахунок проведення реформи соціального страхування та системи охорони здоров'я, зокрема інтенсивний розвиток приватного медичного страхування; вступ Польщі до Європейського Союзу; податкові стимули для розвитку страхових послуг зі страхування життя і пенсійного страхування; активна участь наукових закладів у процесі навчання спеціалістів для страхового бізнесу; посилення контролю з боку держави за діяльністю страхових посередників.

На основі проведених досліджень визначено, що до позитивних факторів розвитку страхування в Чехії можна віднести наступні: наявність страхової культури населення, зростання середньої заробітної плати в країні, зміни в податковому законодавстві, реформування нормативного регулювання страхової діяльності, активна діяльність страхових компаній з розширення спектра страхових послуг, створення нових робочих місць у системі страхування, використання

Інтернет-продажу страхових продуктів, який більшість компаній вважають своєю стратегією. Інтерес для України може являти досвід щодо змін в податковому законодавстві Чехії, котрі сприяли інтенсивному розвитку страхування життя в країні. В 2000 р. парламент Чеської Республіки ухвалив зміни до Закону «Про оподаткування доходів громадян», частина з яких являє собою регулювання оподаткування за договорами страхування життя. Цим законом дозволено зменшувати базу оподаткування для роботодавців та працівників на суму, що дорівнює розміру страхових премій за договорами страхування життя [87].

Вырезано.

Для заказа доставки полной версии работы

воспользуйтесь поиском на сайте www.mydisser.com